



## Lichamelijke ingrepen binnen de diergeneeskunde

- Wanneer er andere reële mogelijkheden zijn om het onderliggende doel van een lichamelijke ingreep te bereiken, vervalt naar mening van de KNMvD de rechtvaardiging voor uit uitvoeren van de lichamelijke ingreep.
- De KNMvD vindt het streven naar een duurzamere (dier)houderij, die nutsingrepen overbodig maakt, van groot belang maar erkent dat dit tijd kost.
- Zolang het uitvoeren van nutsingrepen noodzakelijk is, hoort een adequate pijnbestrijding daar volgens de KNMvD bij.

### Aanleiding

Dierenwelzijn in het algemeen, en het doen van ingrepen bij dieren in het bijzonder, is al jaren onderwerp van maatschappelijk debat. Om de intrinsieke waarde en de integriteit van het dier te beschermen is wettelijk vastgelegd dat er geen onnodige lichamelijke ingrepen mogen worden uitgevoerd bij dieren. Toch zijn er diverse ingrepen die wegens de grotere impact van het niet uitvoeren van de ingreep ten opzichte van het wel uitvoeren van de ingreep, tot op heden toegestaan zijn. In toenemende mate wordt de vraag gesteld of deze uitzonderingen nog langer gemaakt mogen worden, of dat de omstandigheden waarin het dier leeft moeten worden aangepast op het dier zodat de ingrepen niet langer noodzakelijk zijn.

### Standpunt KNMvD

Binnen het huidige wettelijk kader geldt voor het doen van ingrepen bij dieren het “nee, tenzij” principe. Dat wil zeggen dat er in beginsel geen lichamelijke ingrepen bij dieren mogen worden uitgevoerd, tenzij deze in het belang van het dier zelf zijn, of wanneer er zwaarwegende menselijke belangen zijn om de ingreep uit te voeren (zoals de veiligheid van de veehouder). Wanneer er echter andere reële mogelijkheden zijn om het onderliggende doel van de ingreep te bereiken, vervalt naar mening van de KNMvD de rechtvaardiging voor het in standhouden van een dergelijke gang van zaken. Voor een aantal routinematige ingrepen in met name de landbouwhuisdierensector geldt dat managementmaatregelen dan wel aanpassingen van houderijsystemen het uitvoeren van zogenaamde lichamelijke ingrepen overbodig maakt. De KNMvD vindt het streven naar een duurzamere veehouderij, die lichamelijke ingrepen overbodig maakt, van groot belang, maar erkent dat dit tijd kost.

Zolang het uitvoeren van lichamelijke ingrepen noodzakelijk is, hoort een adequate pijnbestrijding daar volgens de KNMvD bij. De KNMvD roept dierenartsen en houders van dieren daarom op om pijnbestrijding bij de uitvoering van lichamelijke ingrepen bij dieren te optimaliseren. Private kwaliteitssystemen kunnen ervoor zorgen dat afspraken over pijnbestrijding tussen dierenartsen en houders van dieren ook daadwerkelijk geborgd worden.

## Overwegingen

### Wetgeving en ethiek

De Europese wetgeving erkent de intrinsieke waarde van het dier. Dit houdt in dat het dier wordt gezien als een wezen met gevoel en eigen waarde. Bij het opstellen van wet- en regelgeving wordt rekening gehouden met de invloed op de intrinsieke waarde van het dier. Hierbij wordt getracht de inbreuk op de integriteit van het dier, voor zo ver als mogelijk, te beperken. Daarbij moeten dieren worden gevrijwaard van dorst, honger en onjuiste voeding, fysiek en fysiologisch ongerief, pijn, verwonding en ziektes, angst en chronische stress en beperking van het natuurlijk gedrag van het dier.

De Nederlandse wetgever stelt dat het verboden is lichamelijke ingrepen bij dieren te verrichten, daar bij het uitvoeren van lichamelijke ingrepen de integriteit van het dier wordt geschaad. Desondanks stelt de wetgever een reeks ingrepen als acceptabel, omdat het niet kunnen uitvoeren van betreffende ingrepen een grotere invloed heeft op onder meer het dierenwelzijn, dan de negatieve invloed van een dergelijke ingreep.

### Diergezondheid en dierenwelzijn

Bij gezelschapsdieren en paarden vinden de meeste lichamelijke ingrepen plaats in het kader van neutralisatie (zie ook de standpunten over neutralisatie van pups en kittens) dan wel vanuit medische noodzaak. Andere ingrepen (zoals couperen staarten en verwijderen van wolfsklauwtjes) zijn verboden, daar het uitvoeren van lichamelijke ingrepen bij gezelschapsdieren en paarden veelal wordt gedaan vanuit het oogpunt van een schoonheidsideaal. Daarnaast heeft het uitvoeren van lichamelijke ingrepen operatie- en anesthesierisico's. Dit maakt het uitvoeren van lichamelijke ingrepen zonder medische noodzaak bij gezelschapsdieren en paarden ongewenst.

Indien de houderijsystemen binnen een bedrijf niet optimaal zijn, kan dit erin resulteren dat de op het bedrijf aanwezige landbouwhuisdieren elkaar beschadigen, met een aangetast dierenwelzijn en diergezondheid tot gevolg. Om te voorkomen dat dit gebeurt worden lichamelijke ingrepen toegepast. Denk hierbij bijvoorbeeld aan onthoornen van runderen en het couperen van varkensstaarten (zie ook het standpunt 'Couperen van varkensstaarten'). Desondanks kunnen dergelijke ingrepen schadelijk zijn voor het dierenwelzijn en diergezondheid. De KNMvD is van mening dat het niet de bedoeling mag zijn dat het dier wordt aangepast naar het houderijsysteem, maar ziet wel in dat het enige tijd vereist om houderijsystemen dermate aan te passen, dat lichamelijke ingrepen niet langer nodig zijn. Uiteraard zet de dierenarts zijn/haar kennis en expertise in om dit proces in samenwerking met de houder van de dieren zo spoedig en goed mogelijk te laten verlopen.

### Lichamelijke ingrepen binnen de veehouderij

Binnen de diergeneeskunde zijn er alternatieven mogelijk voor het uitvoeren van lichamelijke ingrepen. Zo is er de mogelijkheid het moeten uitvoeren van lichamelijke ingrepen te ondervangen door gericht te gaan fokken op dieren, waarbij de uiterlijke kenmerken zo zijn aangepast, dat een lichamelijke ingreep niet nodig is. Een voorbeeld hiervan is het fokken van



runderen op hoornloosheid. Het lost echter niet alle morele vraagstukken op. Men zou namelijk ook bij het fokken op hoornloosheid kunnen spreken van een aantasting van de integriteit (op populatieniveau). Bovendien is er sprake van verdergaande instrumentalisatie omdat bij het fokken op dieren met specifieke lichamelijke kenmerken het dier nog steeds wordt aangepast aan het houderijsysteem en aan de behoeften van de mens.

Onze voorkeur gaat daarom uit naar het aanpassen van stal- en houderijsystemen. Dat vraagt om innovatie en het leren van andere houderijsystemen. Dierenartsen spelen op basis van hun expertise op het terrein van diergezondheid en dierenwelzijn en de ervaring met de praktijk een actieve rol in de transitie naar nieuwe stalsystemen.

## Pijnbestrijding

Lichamelijke ingrepen waarbij levend weefsel wordt doorbroken gaat gepaard met pijn, zowel tijdens als na de ingreep. De mate van pijn is afhankelijk van het soort ingreep en kan afgeleid worden van de verhoging van fysiologische parameters, zoals het cortisol gehalte in het bloed, en het gedrag van het dier. Er zijn zowel vanuit het oogpunt van het dier als van de mens argumenten voor het geven van pijnstilling bij lichamelijke ingrepen.

Vanuit respect voor de intrinsieke waarde van het dier, de waarde die dieren hebben los van de instrumentele waarde voor de mens, hebben dierenartsen en dierhouders een plicht pijn zoveel mogelijk te beperken. Dit kan door adequaat gebruik van pijnstilling. Daarnaast heeft pijnstilling meerdere positief effecten, zoals bevordering van de (wond)genezing, een vermindert risico op postoperatieve ontstekingsreacties en een verminderde vatbaarheid voor infecties. Hierdoor kan mogelijk (en potentieel vermijdbaar) antibioticagebruik worden beperkt. Tot slot leidt pijnbestrijding tot een snel herstel van de productiviteit, aangezien door pijnbestrijding (tijdens en na de ingreep) het gedrag van dieren na een ingreep minder verandert [1,2].

## **Literatuur**

[1] STAFFORD, K.J., MELLOR, D.J., 2004. Dehorning and disbudding distress and its alleviation in calves. *The Veterinary Journal*, 169(2005), pp. 337–349.

[2] DOBBINS, S., BROWN, N.O., SHOFER, F.S., 2002. Comparison of the Effects of Buprenorphine, Oxymorphone Hydrochloride, and Ketoprofen for Postoperative Analgesia After Onychectomy or Onychectomy and Sterilization in Cats. *Journal of the American Animal Hospital Organisation*, 38, pp 507-514